

The Impact of the US Withdrawal from Afghanistan on Its Position in the Strategic Competition with China

Nozar Shafiee

Associate Professor, Department of Regional Studies, Faculty of Law and Political Science,
University of Tehran, Tehran, Iran
E-mail: nozarshafiee@ut.ac.ir

Article Info.

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received:
20 June 2023
Revised:
3 August 2024
Approved:
10 June 2025
Published Online:
9 August 2025

Key Words:

Forever War,
New Cold War,
Unwinnable
War,
Directed Chaos,
Containment.

ABSTRACT

Introduction: The question of why the US decided to withdraw from Afghanistan unexpectedly has been a question that has been on the minds of analysts and has been given different answers. The most important reasons that some American officials, including Joe Biden, have put forward for the US military withdrawal from Afghanistan are: Endless or unwinnable war, the Vietnamization of war, the importance of the Chinese threat, and the need for the United States to focus its attention on this country in East Asia.

Research question: What impact will America's withdrawal from Afghanistan have on America's position in competition with China?

Research hypothesis: By withdrawing from Afghanistan and replacing the "directed chaos" strategy with a "stability and crisis resolution strategy" in Afghanistan, the United States is trying to turn China's opportunities into threats and America's threats into opportunities.

Research methodology: To investigate the above hypothesis, a mixed methodology (quantitative-qualitative) with a descriptive-analytical approach was used.

Results and discussion: The research findings suggest that the United States is trying to activate ethnic divisions in future competitions, in addition to containing China. The instability that will arise after the US withdrawal from Afghanistan could affect China's Xinjiang region as well as the massive "Belt and Road initiative," improving the US position in competition with China.

Conclusion: Given the strategic competition between the United States and China for hegemony, Afghanistan is of great importance in the foreign policy of these two powers. In the past, Afghanistan was considered a buffer country, but today it is a country that powers are trying to influence. China and the United States, as two geostrategic powers in structural competition with each other, are seeking influence in Afghanistan as a geopolitical pivot.

Cite this article: Shafiee, N. (2025), "The Impact of the US Withdrawal from Afghanistan on Its Position in the Strategic Competition with China", **Central Eurasia Studies**, Vol. 18, No. 1, pp. 217-242.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2025.346739.450091>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: The question of why the US decided to withdraw from Afghanistan unexpectedly has been a question that has been on the minds of analysts and has been given different answers. The importance of this question and its speculative answers lies in the belief that the United States' entry into Afghanistan in 2001 was based on the country's long-term strategic interests and that Washington is unlikely to leave Afghanistan easily. The most important reasons that some American officials, including Joe Biden, have put forward for the US military withdrawal from Afghanistan are: Endless or unwinnable war, the Vietnamization of war, the importance of the Chinese threat, and the need for the United States to focus its attention on this country in East Asia. Among these three reasons, which are of course completely interrelated, the fact that China has become a serious threat to the United States is of particular importance. In other words, America's withdrawal from Afghanistan is closely related to the country's strategic competition with China in the region and the international system.

Research question: What impact will America's withdrawal from Afghanistan have on America's position in competition with China?

Research hypothesis: The US presence in Afghanistan has created opportunities for China and threats (financial, human, and reputational costs) for the US, so that Beijing has effectively taken a free ride from the US. By withdrawing from Afghanistan and replacing the "directed chaos" strategy with a "stability and crisis resolution strategy" in Afghanistan, the United States is trying to turn China's opportunities into threats and America's threats into opportunities.

Research methodology: To investigate the above hypothesis, a mixed method (quantitative-qualitative) with a descriptive-analytical approach was used. This means that both quantitative data, such as the number of casualties of American soldiers and their allies in Afghanistan and China's economic opportunities in Afghanistan, and qualitative data, such as the opinions of various authors and the positions of politicians in the countries, were cited. The method of collecting information was to review library and internet resources.

Results and discussion: The research findings suggest that the United States is trying to activate ethnic divisions in future competitions, in addition to containing China. Manchus, Mongols,

Tibetans, and Uyghurs are among the ethnic groups that have the potential to rebel against Chinese rule. The instability that will arise after the US withdrawal from Afghanistan could affect China's Xinjiang region as well as the massive "Belt and Road initiative," improving the US position in competition with China.

By withdrawing from Afghanistan and adopting a "policy of directed chaos" in Afghanistan, the United States not only intends to make Afghanistan's internal and regional environment insecure for China, but also to challenge China from within by dragging the Afghan crisis into China. In other words, in addition to the containment policy it has pursued in the East, Southeast, and South Asia, the United States also intends to pursue a policy of "directed chaos" towards China to overcome its competition with China. This policy is implemented by creating insecurity in Afghanistan and then managing it in this country and the region, and its tool is Islamic radicalism. With this policy, China's domestic environment (Xinjiang) and the regional environment (the Belt and Road Initiative, especially the China-Pakistan Economic Corridor) are affected. This not only distracts China from domestic problems but also deprives Beijing of regional opportunities.

Conclusion: Given the strategic competition between the United States and China for hegemony, Afghanistan is of great importance in the foreign policy of these two powers. In the past, Afghanistan was considered a buffer country, but today it is a country that powers are trying to influence. The developments in Afghanistan over the past two years, which led to the Taliban's dominance over the country, are not unrelated to the competition between China and the United States for influence in Afghanistan. China and the United States, as two geostrategic powers in structural competition with each other, are seeking influence in Afghanistan as a geopolitical pivot. While the United States attempted to establish its presence in Afghanistan through military presence, China did so through economic presence. This competition between 2001 and 2021 led to Washington's defeat by imposing a heavy cost on the United States and China, by abusing the American presence, effectively winning the game. Therefore, it seems that Washington has decided to change the equation to China's disadvantage by withdrawing from Afghanistan. The United States

hopes that after withdrawing from Afghanistan, the country's conflicts and its management by the United States will impose costs on China in the following ways: as the investment environment in Afghanistan becomes insecure, China's economic opportunities will be challenged. As the regional environment in Afghanistan becomes insecure, the implementation of the "Belt and Road Initiative" will be disrupted. With chaos in the domestic arena of Afghanistan, the East Turkestan Islamic Movement will have an opportunity to destabilize the Xinjiang region, and finally, China will be forced to intervene in Afghanistan so that it can be buried in the so-called "graveyard of empires" like other empires. Such achievements, especially when accompanied by the management of the chaos by the United States, are in themselves beneficial to the United States. But this is only part of the achievements. The US withdrawal policy from Afghanistan could also strengthen the US position in competition with China in three other ways: it would free up limited military resources in Afghanistan and allow them to be deployed in the Asia-Pacific region, frees up diplomatic and bureaucratic capacity for senior American officials, allowing them to devote time and attention to China that would otherwise be spent on the Afghan quagmire and finally, it could save the U.S. government money and allocate billions of dollars to help with projects that improve America's position in competition with China.

Key Words: Forever War, New Cold War, Unwinnable War, Directed Chaos, Containment.

تأثیر خروج آمریکا از افغانستان بر موقعیت آن در رقابت راهبردی با چین

نوذر شفيعی

دانشیار، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

ایمیل: nozarshafiee@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۳۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۵/۱۸ واژگان اصلی: جنگ ابدی، جنگ سرد جدید، جنگ غیرقابل پیروزی، آشوب هدایت‌شده، مهار.	دو سال پس از خروج آمریکا از افغانستان هنوز این پرسش به‌طور جدی مطرح است که چگونه ممکن است خروج آمریکا از افغانستان بر موقعیت آمریکا در رقابت راهبردی با چین تأثیر بگذارد؟ در پاسخ این فرضیه مطرح می‌شود که میان تصمیم آمریکا به خروج از افغانستان و رقابت راهبردی این کشور با چین ارتباط معناداری وجود دارد. بدین معنی که حضور آمریکا در افغانستان فرصت‌هایی را برای چین و تهدیدهایی را برای آمریکا (هزینه‌های مالی، جانی و اعتباری) به‌وجود آورده بود، به‌گونه‌ای که بکن درعمل از آمریکا بهره‌برداری می‌کرد. آمریکا با خروج خود از افغانستان و جایگزینی راهبرد «آشوب هدایت‌شده» به‌جای «راهبرد ثبات‌بخشی و حل بحران» در افغانستان تلاش می‌کند فرصت‌های چین را تبدیل به تهدید و تهدیدهای آمریکا را تبدیل به فرصت کند. به بیان دیگر، آمریکا می‌خواهد با خروج از افغانستان و درپیش گرفتن سیاست آشوب هدایت‌شده در افغانستان نه تنها محیط داخلی و منطقه‌ای افغانستان را برای چین ناامن کند، بلکه امیدوار است با سرریز شدن بحران افغانستان به داخل چین، این کشور را از درون نیز با چالش روبه‌رو کند. یافته‌های نوشتار نشان می‌دهد آمریکا تلاش می‌کند برای غلبه بر چین در رقابت آینده، علاوه بر مهار چین، شکاف‌های قومی را در این کشور فعال کند. منچو، مغول، تبتی و اوغور از گروه‌های قومی هستند که آمادگی خیزش علیه حاکمیت چین را دارند. بی‌ثباتی که پس از خروج آمریکا از افغانستان ایجاد می‌شود می‌تواند بر منطقه سین‌کیانگ چین و ابرطرح یک کمربند و یک راه تأثیر بگذارد و موقعیت آمریکا را در رقابت با چین بهبود بخشد. روش این نوشتار ترکیبی (کمی کیفی) و ابزار آن فیش‌برداری از منابع اینترنتی و کتابخانه‌ای است.

استناد به این مقاله: شفيعی، نوذر (۱۴۰۴)، «تأثیر خروج آمریکا از افغانستان بر موقعیت آن در رقابت راهبردی با

چین»، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره ۱۸، شماره ۱، صص. ۲۴۲-۲۱۷.

<http://doi.org/10.22059/JCEP.2025.346739.450091>

© The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

این نوشتار هنگامی نوشته می‌شود که بیش از دو سال از خروج ایالات متحد از افغانستان می‌گذرد. در این مدت این موضوع که چرا آمریکا به‌طور غیرمنتظره تصمیم گرفت از افغانستان خارج شود، پرسشی بوده است که ذهن تحلیلگران را به خود مشغول کرده و پاسخ‌های مختلفی به آن داده شده است. اهمیت این پرسش و پاسخ‌های گمانی به آن، این است که ورود آمریکا به افغانستان در سال ۲۰۰۱ بر مبنای منافع راهبردی و بلندمدت این کشور بوده است و واشینگتن به‌آسانی افغانستان را ترک نخواهد کرد.

مهم‌ترین دلایلی که بعضی از مقام‌های آمریکا از جمله جو بایدن در مورد دلایل خروج نظامی آمریکا از افغانستان مطرح کرده‌اند عبارت‌اند از جنگ بی‌پایان یا بدون پیروزی، ویتنامی شدن جنگ، برجسته‌شدن تهدید چین و ضرورت تمرکز توجه آمریکا بر این کشور در شرق آسیا. در میان این سه علت که به‌هم مربوط هستند، تبدیل‌شدن چین به تهدید جدی برای ایالات متحد اهمیت ویژه‌ای دارد. به بیان دیگر، خروج آمریکا از افغانستان ارتباط تنگاتنگی با رقابت راهبردی این کشور با چین در منطقه و نظام بین‌الملل دارد. بدین معنا که آمریکا برای اینکه بتواند در رقابت راهبردی با چین برنده شود، خروج از افغانستان را یکی از شرط‌های موفقیت در این رقابت تشخیص داده است. اما پرسش این است که خروج آمریکا از افغانستان چگونه ممکن است بر موقعیت آمریکا در رقابت با چین تأثیر بگذارد؟ فرضیه مقاله این است که حضور آمریکا در افغانستان فرصت‌هایی را برای چین و تهدیدهایی را برای آمریکا (هزینه‌های مالی، جانی و اعتباری) به‌وجود آورده بود به‌گونه‌ای که پکن در عمل از آمریکا بهره‌برداری می‌کرد. آمریکا با خروج خود از افغانستان و جایگزینی راهبرد آشوب هدایت‌شده به‌جای راهبرد ثبات‌بخشی و حل بحران در افغانستان تلاش می‌کند فرصت‌های چین را تبدیل به تهدید و تهدیدهای آمریکا را تبدیل به فرصت کند. به بیان دیگر، آمریکا می‌خواهد با خروج از افغانستان و درپیش گرفتن سیاست «آشوب هدایت‌شده»^۱ در افغانستان نه تنها محیط داخلی و منطقه‌ای افغانستان را برای چین ناامن کند، بلکه امیدوار است با سرریز شدن بحران افغانستان به داخل چین، این کشور را از درون نیز با چالش روبه‌رو کند.

آمریکا می‌خواهد برای تسلط در رقابت با چین، علاوه بر سیاست مهار که در شرق، جنوب شرق، و جنوب آسیا علیه چین به کار گرفته است، سیاست «آشوب هدایت‌شده» را نیز علیه چین به

^۱. Directed Chaos

کار گیرد. این سیاست با فراهم کردن زمینه‌های ناامنی در افغانستان و سپس مدیریت آن در این کشور و منطقه به کار گرفته می‌شود و ابزار آن هم افراط‌گرایی اسلامی است. با این سیاست، محیط داخلی (سین کیانگ) و محیط منطقه‌ای چین (ابتکار یک کمربند و یک راه به‌ویژه راه‌گذر اقتصادی چین و پاکستان) زیر تأثیر قرار می‌گیرد. این مهم سبب می‌شود نه تنها توجه چین به مشکلات داخلی معطوف شود، بلکه فرصت‌های منطقه‌ای نیز از پکن گرفته شود. در نتیجه، فرصت رقابت با آمریکا برای این کشور کاهش یابد. برای بررسی فرضیه از روش ترکیبی (کمی کیفی) استفاده می‌کنیم. بدین معنی که هم داده‌های کمی مانند شمار تلفات نظامیان آمریکا و متحدانش در افغانستان و هم فرصت‌های اقتصادی چین در افغانستان را بررسی می‌کنیم و هم به داده‌های کیفی مانند سخنان نویسندگان مختلف و موضع‌گیری سیاست‌مداران استناد می‌کنیم. روش گردآوری داده‌ها نیز فیش‌برداری از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی است.

پیشینه پژوهش

جعفری و دیگران (۱۴۰۱) در مقاله «پیامدهای خروج آمریکا از افغانستان برای هند و چین» می‌گویند این خروج سبب تسهیل اجرای طرح یک کمربند و یک راه می‌شود و جایگاه چین را در منطقه در رقابت با آمریکا ارتقا می‌دهد. سلیمانی پورلک (۲۰۲۱) در مقاله «خروج آمریکا از افغانستان: بازتاب استراتژی بازموازنه» می‌گوید خروج آمریکا از افغانستان با هدف زیر فشار قراردادن چین، روسیه، و ایران بوده است. آدامزیچ (۲۰۲۲) در مقاله «نقش چین در افغانستان پس از خروج آمریکا» می‌نویسد: پس از خروج ایالات متحد از افغانستان، بسیاری از کارشناسان فرصت احتمالی چین را برای پرکردن خلأ، متصور بودند. چین و روسیه به عنوان ذی‌نفعان اصلی خروج ایالات متحد، به‌ویژه از نظر نفوذ سیاسی و ابراز قدرت شناخته می‌شوند. استنزل و فیشر (۲۰۲۱) در مقاله «افغانستان: شکست غرب و پیروزی چین و روسیه؟» معتقدند روسیه و چین ذی‌نفعان اصلی خروج غرب از افغانستان هستند. با این حال در هر دو کشور، در کنار سخنان پیروزمندانه در مورد شکست غرب، در مورد وضعیت امنیت منطقه نگرانی‌های جدی وجود دارد.

پانتوچی (۲۰۲۲) در مقاله «چین محکوم به داشتن نقش مهم در افغانستان است» بر این باور است که برای چندین دهه، پکن نگران امنیت در افغانستان بوده است. در طول نخستین دوره قدرت طالبان در دهه ۱۹۹۰، پکن نگران احتمال استفاده شبه‌نظامیان اویغور از افغانستان به عنوان پایگاهی برای حمله به چین بود. سپس در آغاز دهه ۲۰۰۰، کارگران چینی در این کشور کشته و ربوده شدند. چین همچنین مرزی دور، اما مستقیم با افغانستان دارد. حتی پیش

از تسلط طالبان، افزایش خشونت در منطقه، دلیلی برای نگرانی چین ایجاد کرد. او معتقد است با وجود این رویکرد چین در برابر همسایه خود برای مدت طولانی، اقدام به عنوان ناظر بود و مسائل امنیتی را به ایالات متحد و متحدانش واگذار می کرد. با تسلط طالبان در سال ۲۰۲۱، اگرچه چین به طور غیرقابل انکاری نقشی بسیار برجسته تر از هر زمان دیگری داشته است، اما همچنان به شرط بندی های خود ادامه داده و از داشتن نقش رهبری در افغانستان خودداری کرده است. شولیلی^۱ (۲۰۲۲) در مقاله «نفوذ و فعالیت های چین در آسیای جنوبی و مرکزی» معتقد است این کشور نمی خواهد تروریسم یا فعالیت های افراطی از افغانستان به چین سرایت کند. چین می خواهد از بی ثبات کردن منطقه به سبب تروریسم جلوگیری کند. نگرانی امنیتی اولیه چین تهدیدهای احتمالی جنبش به نسبت کوچک اسلامی ترکستان شرقی است، گروهی که به دنبال آزادسازی استان سین کیانگ و مردم اویغور از کنترل دولت چین و ایجاد یک نظام اسلامی است.

بدین ترتیب در مورد پیامد خروج آمریکا از افغانستان برای چین مقاله هایی نوشته شده است، اما در مورد موضوع مورد بحث در این نوشتار یعنی «سیاست آشوب هدایت شده» کمتر بحثی شده است. برای نمونه، برخلاف دیدگاه جعفری در این نوشتار، خروج آمریکا از افغانستان، ابتکار یک کمر بند و یک راه را با چالش روبه رو و موقعیت چین را در منطقه تضعیف می کند. دیدگاه سلیمانی پورلک با رویکرد این نوشتار هم سو است، اما سیاست آشوب هدایت شده در آن نادیده گرفته شده است. دیگر نویسندگان نیز رویکردی متفاوت با این نوشتار دارند. نزدیک ترین دیدگاه به این نوشتار، دیدگاه فالون است. با این تفاوت که او یک افغانستان با ثبات زیر نفوذ آمریکا را در راستای مهار چین به وسیله آمریکا مؤثر دانسته است (Fallon, 2013)، اما در این نوشتار معتقدیم آمریکا می خواهد با کاربست سیاست آشوب هدایت شده در افغانستان، چین را دچار چالش سازد.

مبانی نظری

نظریه های مختلفی در روابط بین الملل وجود دارند که می توانند در توضیح موضوع این نوشتار سودمند باشند. در میان آن ها دو نظریه مناسب تر است: نظریه واقع گرایی تهاجمی و نظریه انتقال قدرت. در اندیشه واقع گرایی تهاجمی سه مفهوم اصلی وجود دارد: آنارشی، ترس و احساس ناامنی

1. Murtazashvili

و تلاش برای به دست آوردن هژمونی. میرشایمر در مورد این سه مؤلفه می‌گوید این‌ها بدان معنا است که هیچ قدرت مسلط مرکزی وجود ندارد که کشورها بتوانند در صورت تهدید شدن به وسیله یک متجاوز خطرناک، به آن مراجعه و درخواست کمک کنند. بر این اساس و در نبود نگهبان شبانه در سیستم بین‌المللی، دولت‌ها برای اطمینان از بقای خود مجبورند سیاست خودیاری در پیش بگیرند و بیشتر به خود تکیه کنند (Mearsheimer, 2001: Chapter2).

از نظر میرشایمر مطمئن‌ترین جایگاه برای قدرت‌های بزرگ، رسیدن به موقعیت هژمون است. او می‌گوید «من معتقدم بهترین راه برای هر کشوری برای تضمین بقای خود این است که تلاش کند در سیستم بین‌الملل بسیار قدرتمندتر از دیگر کشورها شود، زیرا در چنین شرایطی، کشورهای ضعیف‌تر به دلیل ترس از شکست و پیامدهای آن، بسیار دور است به قدرت برتر حمله کنند. برای نمونه، هیچ کشوری در نیم‌کره غربی نمی‌تواند به ایالات متحد حمله کند، زیرا نسبت به همسایگانش بسیار قدرتمندتر است» (Mearsheimer, 2001: Chapter2). در چارچوب این نگرش، می‌توان رقابت راهبردی چین و آمریکا از جمله مسائل جاری در روابط آن‌ها در ارتباط با افغانستان را به نوعی رقابت بر سر جایگاه هژمونی توصیف کرد.

نظریه انتقال قدرت از دیگر نظریه‌هایی است که می‌توان آینده رقابت آمریکا و چین را در قالب آن توضیح داد. این نظریه با بهره‌گیری از تاریخ، جابه‌جایی قدرت را موضوعی رایج در گذشته می‌داند و معتقد است این روند در آینده نیز قابل تصور است. ارگانسکی و کاگلر اندیشمندان نظریه انتقال قدرت، همراه با توصیف شرایط جابه‌جایی قدرت، معتقدند این جابه‌جایی گاهی هم‌زمان با جنگ است. جنگ به احتمال زیاد هنگامی رخ می‌دهد که تا حدی برابری قدرت میان یک کشور غالب و یک رقیب رو به رشد و ناراضی وجود داشته باشد (Organski and Kugler, 1980: 19-20). یک قدرت رو به رشد در اینجا به‌طور معمول از نظم بین‌المللی موجود ناراضی است و برای تحمیل نظمی که برای خود مطلوب‌تر باشد، جنگ را علیه هژمون رو به زوال آغاز می‌کند (Organski, 1958: 364-367). لاین در تأیید و توضیح دیدگاه ارگانسکی می‌گوید: «با گذشت زمان، قدرت نسبی دولت‌ها تغییر می‌کند. سرانجام، نظم بین‌المللی موجود دیگر بازتاب توزیع واقعی قدرت میان قدرت‌های بزرگ موجود نیست، بلکه با پیدایش قدرت‌های نوپدید، مشروعیت نظم غالب زیر سؤال می‌رود و قدرت(های) در حال پیدایش آن را به چالش می‌کشند» (Lain, 2018: 110). از سوی دیگر، دانشمندانی مانند گیلپین (۱۹۸۱) با بیان جابه‌جایی قدرت در طول تاریخ، ادعا می‌کنند که جنگ بر سر انتقال قدرت میان قدرت‌های بزرگ ممکن است زمانی اتفاق بیفتد که یک کشور

هژمون که قدرتش رو به نابودی است، «جنگ پیشگیرانه» را جذاب‌ترین وسیله برای از میان بردن قدرت نوپدید رقیب بداند. بنیان این ادعا این است که رشد قدرت‌های نوپدید سبب کاهش آزادی عمل دولت هژمون می‌شود؛ از این رو قدرت هژمون جنگ را برای کاهش قدرت رقیب ضروری می‌داند (Gilpin, 1981: 92).

اگر بپذیریم که میان چین (قدرت نوپدید) و آمریکا (قدرت مسلط) بر سر به دست آوردن موقعیت هژمونی رقابت وجود دارد، آن‌ها برای غلبه بر رقیب چه راهبردهایی را در پیش می‌گیرند؟ جنگ، مهار، تحریم اقتصادی و فشارهای سیاسی از رفتارهای غالب است که کاربست بعضی از آن‌ها، امروزه در روابط آمریکا و چین به طور کامل دیده می‌شود. به نظر می‌رسد راهبرد حضور یا خروج آمریکا از افغانستان در قالب سیاست مهار قابل توضیح است. از این دیدگاه، برژینسکی میان دو دسته کشورها جدایی قائل می‌شود، بازیگران ژئواستراتژیک و محوره‌های ژئوپلیتیک. از دید برژینسکی «بازیگران ژئواستراتژیک» کشورهایی هستند که از ظرفیت و اراده ملی برای کاربست قدرت یا نفوذ در خارج از مرزهای خود برای تغییر وضعیت ژئوپلیتیک موجود برخوردار هستند. ایالات متحد، روسیه، چین و هند از این دسته بازیگران هستند. «محوه‌های ژئوپلیتیک» کشورهایی هستند که اهمیت آن‌ها نه از قدرت و انگیزه آن‌ها، بلکه از موقعیت حساسشان و تأثیرشان بر رفتار بازیگران ژئواستراتژیک ناشی می‌شود (Brzezinski, 1997: 40).

برژینسکی در تحلیل خود به موقعیت جغرافیایی کشورهایی که محور ژئوپلیتیک برآورد می‌شوند، اهمیت زیادی می‌دهد. به همین دلیل می‌گوید: بیشتر زمان‌ها، جایگاه محوره‌های ژئوپلیتیک توسط جغرافیای آن‌ها تعیین می‌شود. این مهم در برخی موارد به آن‌ها امکان می‌دهد به مناطق مهم و حساس دسترسی داشته باشند. در چنین شرایطی همراهی کردن یا همراهی نکردن آن‌ها با بازیگران ژئواستراتژیک می‌تواند در دسترسی یا محروم کردن این بازیگران از منابع، نقش ویژه‌ای داشته باشند. به نظر برژینسکی حتی در برخی موارد نیز، یک محور ژئوپلیتیک ممکن است به عنوان سپر دفاعی حیاتی برای یک کشور یا حتی یک منطقه حایل عمل کند. به ویژه در جایی که یک محور ژئوپلیتیک در همسایگی یک بازیگر ژئواستراتژیک قرار داشته باشد. برای یک بازیگر ژئواستراتژیک، کشورهای همسایه پیامدهای سیاسی، اقتصادی، امنیتی و حتی فرهنگی بسیار مهمی دارند (Brzezinski, 1997: 41). در این نوشتار آمریکا و چین به عنوان دو بازیگر ژئواستراتژیک در نظر گرفته شده‌اند که برای به دست آوردن موقعیت هژمونی، بر سر افغانستان به عنوان کشوری که محور ژئوپلیتیک است، رقابت می‌کنند. نفوذ هریک از دو کشور آمریکا و چین در افغانستان

می‌تواند بر رقابت راهبردی میان آن‌ها تأثیر قابل توجهی داشته باشد؛ به‌ویژه از این نظر که افغانستان در همسایگی چین قرار دارد و با یکی از بحرانی‌ترین مناطق داخلی چین، یعنی منطقه سین‌کیانگ هم‌مرز است.

چشم‌انداز رقابت راهبردی چین و آمریکا

با توجه به پرسش اصلی این نوشتار و چارچوب نظری مورد اشاره، این پرسش فرعی مطرح می‌شود که چشم‌انداز رقابت راهبردی آمریکا و چین برای به‌دست‌آوردن موقعیت هژمونی چگونه است؟ طرح این پرسش به این دلیل مهم است که پاسخ به آن می‌تواند تصویر روشن‌تری در مورد فرضیه ترسیم کند. شکی نیست که تاریخ روابط چین و آمریکا سرشار از فرازونشیب است. با این حال چرخشگاه در تاریخ روابط دو کشور بیشتر نشان از تضاد و جدایی دارد تا همکاری و پیوند. این مهم نشان می‌دهد که آن‌ها یکدیگر را رقیبانی ساختاری و نهادی می‌دانند. منظور از رقیب ساختاری این است که این دو کشور برای به‌دست‌آوردن جایگاه نخست قدرت در جهان با هم رقابت می‌کنند و این ناشی از سرشت قدرت است. یعنی کشورها هم به‌دست‌آوردن قدرت را دنبال می‌کنند. وقتی هم آن را به‌دست می‌آورند تمایل دارند، نخستین قدرت باشند. در چنین شرایطی تعارض میان قدرت‌های بزرگ اجتناب‌ناپذیر و حل مسائل میان آن‌ها به‌سادگی امکان‌پذیر نیست. منظور از رقیب نهادی این است که چین و آمریکا نظام‌های ایدئولوژیک، اقتصادی و سیاسی متفاوتی دارند. با وجود این، اختلاف آن‌ها قابل مدیریت است.

متأثر از این دو برداشت، می‌توان سه سناریو را برای آینده روابط چین و آمریکا پیش‌بینی کرد: تله توسیدید، تله چرچیل و سیستم کنسرت. تله توسیدید به دیدگاه توسیدید در مورد جنگ‌های پلوپونزی اشاره دارد. از نظر توسیدید، علت جنگ‌های پلوپونزی رشد قدرت آتن به‌عنوان قدرت نوپدید و ترس اسپارت به‌عنوان قدرت مسلط از آن بود (Allison, 2015: 18). بدین ترتیب در سناریوی تله توسیدید، احتمال رخداد جنگ میان قدرت‌های بزرگ به‌ویژه برای به‌دست‌آوردن موقعیت هژمونی وجود دارد. این بدترین سناریو برای آینده روابط چین و آمریکاست. آنچه احتمال رخداد این سناریو را تقویت می‌کند، این است که ایالات متحد از زمان استقلال در سال ۱۷۷۶ سابقه زیادی در ورود به جنگ داشته است. در طول ۲۴۵ سال گذشته این کشور با تصرف سرزمین‌هایی از کشورهای دیگر با استفاده از نیروی نظامی در حال گسترش بوده و هژمونی جهانی خود را در ۱۰۰ سال گذشته و همچنین با استفاده از نیروی نظامی حفظ کرده است. از نظر آماری، ایالات متحد از سال ۱۷۷۶، از ۲۴۵ سال سابقه خود ۲۲۷ سال در جنگ بوده است. بنابراین، این

احتمال وجود دارد که ایالات متحد ماجراجویی نظامی علیه چین داشته باشد. در حال حاضر آنچه باقی می ماند کی، کجا و چگونه این جنگ است (Mahmood, 2021: 3). ولی به نظر می رسد هزینه جنگ میان چین و آمریکا آن چنان زیاد و آینده آن چنان مبهم است که دو کشور به عنوان بازیگران راهبردی و خردمند از آن پرهیز می کنند.

دومین سناریو، تله چرچیل اشاره به سخنرانی معروف وینستون چرچیل با عنوان «پرده آهین» دارد که در سال ۱۹۴۶ در دانشگاه میسوری آمریکا ارائه کرد. چرچیل معتقد بود باید از توسعه طلبی اتحاد شوروی به هر شکل ممکن جز جنگ، جلوگیری کرد. دیدگاه چرچیل مانع جنگ گرم میان دو قطب مهم آن زمان، شوروی و آمریکا شد، اما برای نیم قرن سبب جنگ سرد میان آنها شد (Yang, 2018: 7). این سناریو در مورد آینده روابط چین و آمریکا این گونه قابل تفسیر است که ایالات متحد و چین یکدیگر را رقیب ایدئولوژیک هم راه با تضادهای ساختاری می دادند، اما به ضرورت مسیر روابط آنها به جنگ گرم ختم نخواهد شد. به نظر می رسد رخداد چنین سناریویی برای آینده روابط چین و آمریکا دور از انتظار نیست.

سناریوی سوم، سیستم کنسرت به هماهنگی میان قدرت های بزرگ برای همکاری در زمینه امنیت بین المللی یا منطقه ای اشاره دارد. به بیان دیگر، سیستم کنسرت سازوکار امنیتی چندجانبه در میان قدرت های بزرگ است که به طور مشترک می توانند درگیری ها و بحران ها را در سطح بین المللی مدیریت کنند. رخداد چنین سناریویی در روابط آینده چین و آمریکا اگرچه غیرممکن نیست، اما محتمل به نظر نمی رسد، زیرا در نظم بین المللی در حال تحول، کشورها بیشتر به دو دسته تقسیم می شوند: طرفداران وضع موجود (مانند آمریکا در شرایط کنونی) و تجدیدنظرطلبان (مانند چین). طرفداران وضع موجود کشورهایی هستند که نسبت به ویژگی های اساسی نظم و توزیع قدرت حاکم در جهان رضایت دارند. در حالی که کشورهای تجدیدنظرطلب کشورهایی هستند که از نظم جهانی ناراضی هستند و می خواهند هنجارهای موجود را که قدرت هژمون ایجاد کرده، نادیده گرفته و هنجارهای جدیدی جایگزین آن کنند. از این دیدگاه احتمال شکل گیری سیستم کنسرت میان چین و آمریکا دور از ذهن به نظر می رسد، زیرا توزیع قدرت به معنی افول آمریکا در جایگاه برترین قدرت خواهد بود.

با توجه به آنچه گفتیم، سناریوی محتمل در مورد آینده روابط چین و آمریکا رخداد جنگ سرد است. اگر رخداد چنین سناریویی را محتمل بدانیم، این پرسش مطرح می شود که افغانستان در این میان چه جایگاهی خواهد داشت؟ پاسخ به این پرسش به ما کمک می کند به

چرایی کاربست راهبرد خروج آمریکا از افغانستان و اثبات فرضیه این نوشتار نزدیک‌تر شویم.

جنگ سرد جدید و جایگاه افغانستان

رقابت ژئوپلیتیک، جنگ‌های نیابتی، درگیری‌های ایدئولوژیک، جنگ روانی، تبلیغات سیاسی، سیاست مهار، جاسوسی، تحریم‌های اقتصادی، رقابت در مسابقه‌های ورزشی و فناوری، مانند رقابت فضایی از ویژگی‌های جنگ سرد است. این ویژگی‌ها در سال‌های ۱۹۴۵ تا ۱۹۹۰ به شکل‌های مختلف بر روابط شوروی و آمریکا حاکم بود. افغانستان از صحنه‌هایی بود که بعضی از این ویژگی‌ها از جمله جنگ نیابتی در آن عملیاتی شد. ورود اتحاد شوروی به افغانستان و در برابر، حمایت آمریکا از مجاهدان افغان، نمونه برجسته جنگ نیابتی بود. شایان توجه است که در آن دوره چین در کنار آمریکا علیه شوروی عمل می‌کرد. این نخستین مشارکت قابل توجه چین در افغانستان بود. چین به ایالات متحد، پاکستان و عربستان سعودی کمک کرد تا مجاهدان افغان را مسلح کنند (Lo, 2021: 5). در آن زمان رابطه چین با اتحاد شوروی تیره بود و پکن در مورد هدف‌های مسکو به دلیل نزدیک شدن به همسایگان چین مانند مغولستان، هند و ویتنام بیشتر دچار تردید شده بود.

تجربه دهه ۱۹۸۰، در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ در شکل معکوس آن جریان پیدا کرد. چین و روسیه در کنار هم، طالبان را در افغانستان علیه آمریکا تحریک کردند و آمریکا با خروج خود از افغانستان تلاش کرد، همین کار را علیه روسیه و چین انجام دهد. در جنگ سرد جدید میان پکن و واشینگتن ممکن است هر یک از ویژگی‌های جنگ سرد قدیم به گونه‌ای وجود داشته باشند، اما تا آنجا که به افغانستان مربوط می‌شود این کشور می‌تواند در اجرای دو مؤلفه جنگ سرد برای آمریکا علیه چین بیشتر مفید باشد: سیاست مهار و جنگ‌های نیابتی.

سیاست مهار

در این بخش در پی پاسخ به این پرسش فرعی هستیم که چرا با اینکه حضور آمریکا در افغانستان می‌توانست نقش مهمی در تکمیل حلقه مهار این کشور علیه چین باشد، آمریکا از افغانستان خارج شد؟ بدیهی است یکی از راهبردهای اصلی این کشور در تقابل با چین، درپیش گرفتن سیاست مهار است. این سیاست با تشکیل اتحادها دنبال می‌شود مانند آنچه با ژاپن، تایوان و کره جنوبی انجام شده است، ائتلاف‌ها و شبه‌اتحادیه‌هایی مانند آنچه با هند و برخی از کشورهای آسیای جنوب شرقی انجام شده است، مشارکت‌هایی که در قالب کواد میان آمریکا، ژاپن، هند و استرالیا شکل گرفته یا

مشارکت‌هایی که در قالب آکوس میان استرالیا و بریتانیا و آمریکا شکل گرفته است. اگر روی نقشه نگاه کنیم متوجه می‌شویم تلاش‌های آمریکا برای مهار چین مانند حرف سی^۱ خود را نشان داده است (نقشه ۱). اگر آمریکا بتواند افغانستان را بر حلقه‌های پیشین بیفزاید، مهار چین بیش از پیش تکمیل می‌شود. به بیان دیگر، افغانستان بخش وسیع‌تری از صفحه شطرنج آسیا است که ایالات متحد می‌تواند با استقرار در آن، چین را در تنگنا قرار دهد.

با توجه به موقعیت جغرافیایی افغانستان، پایگاه هوایی ایالات متحد در بگرام افغانستان بیشتر از هر پایگاه دیگر آمریکا در غرب آسیا به چین نزدیک است. از ۱۳ کشوری که با چین مرز زمینی دارند، افغانستان تنها کشوری است که میزبان نیروهای آمریکایی است. با خروج نظامی آمریکا از افغانستان، در غرب چین، نزدیک‌ترین پایگاه نظامی بعدی آمریکا به چین در قطر است که با چین فاصله زیادی دارد. در حالی که ایالات متحد متحدان قوی و حضور گسترده‌ای برای شکل‌دادن به رفتار چین در غرب اقیانوس آرام دارد، افغانستان تنها کشوری است که آمریکا را در غرب چین به این کشور نزدیک می‌کند (Green, 2021: 3). برای درک اهمیت افغانستان برای مهار چین، این سخن دنگ شیائوپینگ شایان توجه به نظر می‌رسد که در نوامبر ۱۹۸۲ گفت: «مشکلات در افغانستان اهمیت راهبردی جهانی دارند، چین و افغانستان مرز مشترک دارند، این تهدیدی برای چین است که می‌تواند از نظر جغرافیایی چین را محاصره کند» (Lo, 2021: 3). این سخن دنگ شیائوپینگ متوجه اشغال افغانستان به وسیله شوروی است، اما اکنون که کانون رقابت جهانی در میان چین و آمریکا است، می‌تواند در مورد نفوذ آمریکا در افغانستان نیز درست باشد. با توجه به این واقعیت‌ها، باید افغانستان برای آمریکا اهمیت زیادی داشته باشد. واشینگتن بیش از اینکه در پی خروج از افغانستان باشد، باید در پی تثبیت جایگاه خود در این کشور باشد. به همین دلیل، در این نوشتار خروج نیروهای آمریکا از افغانستان تصمیمی غیرمنتظره برآورد شده است.

علاوه بر این، مسئله این است که خروج آمریکا از افغانستان راه را برای چین فرصت‌طلب باز خواهد کرد تا بتواند با حضور در افغانستان، نفوذ خود را در پاکستان، ایران و آسیای مرکزی، دریای عمان، اقیانوس هند، و آفریقا عمیق‌تر کند (China Waiting for..., 2021). آن‌هم در شرایطی که چین از ناحیه غرب اقیانوس آرام و به‌ویژه تنگه مالاکا زیر فشار است. از این‌رو، به‌نظر می‌رسد پکن از پیش خود را برای پرکردن خلأ ناشی از خروج نظامی ایالات متحد از افغانستان آماده کرده است. برای نمونه، از هنگامی که ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا گفت آمریکا از افغانستان خارج می‌شود،

¹. C

چین اعلام کرد ابتکار یک کمربند و یک راه به افغانستان نیز کشیده می‌شود. پکن از سرمایه‌گذاری یک کمربند و یک راه در نقاط دیگر، از کامبوج تا جیبوتی در اقیانوس هند، برای تأمین امکانات نظامی دامن‌نظره استفاده کرده است. از این دیدگاه به‌طور کامل احتمال دارد که در سال‌های آینده، حضور نیروی هوایی ارتش آزادی‌بخش خلق چین جایگزین حضور ایالات متحد و ناتو در بگرام شود، زیرا دولت مائوس طالبان در افغانستان به دنبال کمک برای پرکردن خلأ ایالات متحد است. این امر تأثیر راهبردی چین را به مراتب فراتر از افغانستان در آسیای مرکزی و جنوبی افزایش می‌دهد (Chellaney and Brahma, 2021).

نقشه ۱: مهار چین به وسیله آمریکا

Source: GISreportonline.com

موضوع مهم دیگر این است که خروج آمریکا از افغانستان نه تنها مانع می‌شود حلقه محاصره چین (مهار چین) تکمیل شود، بلکه برعکس، سبب سست شدن حلقه‌های دیگر می‌شود. برای نمونه، خروج آمریکا امنیت هند، مهم‌ترین شریک راهبردی جدید ایالات متحد را برای رویارویی با چین تضعیف می‌کند. همچنین با سقوط دولت افغانستان به دست طالبان، نفوذ پاکستان در افغانستان و تأثیر افراط‌گرایان بر پاکستان افزایش می‌یابد. این هم تهدیدی علیه هند به شمار می‌رود. پیروزی طالبان تأثیر بسزایی بر اعتبار ایالات متحد نزد متحدان آسیایی خواهد داشت. تاکنون متحدان آسیایی نسبت به تصمیم آمریکا در خروج از افغانستان به نسبت ساکت بوده‌اند. اما امروز که تصاویری از طالبان پیروزمند در حال ویران کردن آثار باقیمانده از حکومت دموکراتیک و حقوق زنان نمایان شده است، تصویر شکست ایالات متحد به شکل غیرقابل تصویری در ذهن متحدانش باقی مانده است (Green, 2021). این در نهایت نزد متحدان آمریکا به این برداشت منجر می‌شود که ایالات متحد

شریکی قابل اتکا نیست.

این احتمال وجود دارد که چین بتواند برای حل بحران افغانستان راه حل ارائه دهد. اگر پکن بتواند افغانستان را پس از خروج آمریکا تثبیت کند، به دیگر کشورهایی که با ناآرامی روبه‌رو هستند، این پیام را می‌دهد که مدل چینی برای حل و فصل سیاسی بیشتر از مداخله غرب مؤثر است و سرانجام نفوذ چین را در بحران‌های مشابه در سراسر جهان افزایش می‌دهد. ضمن اینکه، خروج نیروهای آمریکا به پکن اجازه داده است که از آمریکا به عنوان قدرت غیرمستول انتقاد کند (Borah and Kumar, 2021: 2). علاوه بر این پیامدها، چین روابط خود با حکومت جدید طالبان را مدیریت خواهد کرد. به این معنی که روابط پکن با طالبان دوگانه خواهد بود: نخست، این روابط بر اساس سوداگرایی خواهد بود. بدین معنی که چین به دنبال زنده کردن مشاغل تجاری در داخل افغانستان است که طالبان نیز از آن‌ها حمایت کرده است. اقتصاد افغانستان شکننده و وابسته به کمک‌های خارجی اهداکنندگان غربی است که تا زمان نگارش این نوشتار قطع شده است. بنابراین طالبان از هرگونه سرمایه‌گذاری، به‌ویژه اگر همراه با مخالفت در زمینه حقوق بشر نباشد، استقبال خواهد کرد و چین برای این کار آمادگی دارد. دوم، این رابطه بستگی به مداخله نکردن هر یک از دوطرف در امور داخلی طرف دیگر دارد. از نظر پکن، این بدان معناست که طالبان نمی‌تواند افراط‌گرایی را به منطقه مشکل‌دار چین، یعنی سین‌کیانگ صادر کند یا سوءاستفاده دولت چین از مسلمانان اویغور در آن منطقه را محکوم کند. برای طالبان نیز، این بدان معناست که چین نقض حقوق بشر این گروه را زیرسؤال نمی‌برد، مگر اینکه شهروندان چینی درگیر شوند. افغانستان از نظر طالبان شریک کامل چین است: ناکارآمد، وابسته و خوشحال از هر کاری که چین می‌تواند برای آن انجام دهد (Johnson, 2021). حال یک پرسش مهم مطرح است: اگر این‌گونه که در بالا گفتیم، خروج آمریکا از افغانستان به سود چین است، واشینگتن چه گزینه دیگری پیش رو دارد که نه تنها مانع فرصت‌طلبی چین شود، بلکه هزینه‌های چین را از ناحیه افغانستان افزایش دهد؟ به نظر می‌رسد سیاست «آشوب هدایت‌شده» یکی از گزینه‌های اصلی آمریکاست.

سیاست آشوب هدایت‌شده

در آوریل ۲۰۲۱ بارنت روین مشاور پیشین نماینده ویژه آمریکا در امور افغانستان و پاکستان که از سال ۲۰۱۲ رهبری گفت‌وگوی ایالات متحد و چین در مورد افغانستان را بر عهده داشت، گفت: خروج آمریکا از افغانستان سبب این ترس دیرین در چین می‌شود، اگر آمریکا زود هنگام از

افغانستان خارج شود، خلأ امنیتی خطرناکی منطقه را فرا بگیرد و موجب بروز چالش‌هایی برای چین شود (Fontaine and Serchuk, 2021: 3). اگر سخنان روبین را واقع‌بینانه ارزیابی کنیم از جنبه نظری، خروج آمریکا از افغانستان به چند شکل برای چین مشکل‌ساز است:

نخست، اینکه سبب ناامن شدن افغانستان و از میان رفتن فرصت‌های اقتصادی این کشور برای چین می‌شود. افغانستان از نظر منابع طبیعی غنی است. بر اساس یک مطالعه زمین‌شناسی، این کشور ذخایر خاک‌های کمیاب و مواد معدنی تا ۳ تریلیون دلار آمریکا دارد. این کشور جنگ‌زده ممکن است ۶۰ میلیون تن مس، ۲،۲ میلیارد تن سنگ آهن، ۱،۴ میلیون تن خاک کمیاب (لانتانیم، سرب و نئودیمیوم) و ذخایر آلومینیوم، طلا، نقره، روی، جیوه و لیتیوم داشته باشد (Tchakarova, 2021: 4). شرکت‌های چینی از ابتدای دهه ۲۰۰۰ در چندین طرح مربوط با منابع طبیعی و زیرساختی ورود کرده‌اند. برای نمونه، در سال ۲۰۰۸ شرکت‌های چینی امتیاز ۳۰ ساله معدن مس عینک را به ارزش ۳ میلیارد دلار به دست آوردند. به همین شکل، این شرکت‌ها در سال ۲۰۱۱ امتیاز بهره‌برداری از نفت و گاز منطقه شمال افغانستان را به دست آوردند (Ruttig, 2023: 4). نمودار ۱ روند سرمایه‌گذاری چین در افغانستان را نشان می‌دهد.

نمودار ۱: روند سرمایه‌گذاری چین در افغانستان

Source: China Outward Investment ..., 2023

همان‌گونه که روندها نشان می‌دهد در حالی‌که پیش از خروج آمریکا از افغانستان روند سرمایه‌گذاری چین در افغانستان سیر روبه بالا داشته است، پس از خروج آمریکا از افغانستان در سال ۲۰۲۱، روند سرمایه‌گذاری چین سیر روبه پایین داشته است. با وجود مذاکراتی که برای افزایش حجم سرمایه‌گذاری میان طالبان و چین صورت گرفته، در عمل جز اجرای طرح‌های کوچک اتفاق مهمی رخ نداده است. این مهم به دلیل نگرانی چین از ناامنی در افغانستان است. علاوه بر این در سال ۲۰۲۰، چین به دومین هدف بزرگ صادرات کالاهای

افغانستان پس از پاکستان تبدیل شد. این کشور همچنین پس از امارات متحد عربی، پاکستان و هند، منبع اصلی کالاهای وارداتی برای بازارهای افغانستان بود. بر اساس گزارش مرکز تجارت بین‌المللی، نرخ رشد سالانه ارزش صادرات افغانستان به چین در سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰ به ۱۰۵ درصد رسیده است. بر اساس پایگاه داده کمیسیون تجارت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۱، چین به ارزش ۴۷۴،۴۵ میلیون دلار کالا به افغانستان صادر کرد (China Briefing, 2023: 3). بدین ترتیب، هرگونه بی‌ثباتی در افغانستان می‌تواند این روند را دچار اختلال کند.

دوم، اینکه ناامنی در منطقه بر ابتکار یک کمربند و یک راه به‌عنوان ابرطرحی که موقعیت چین را در رقابت راهبردی با آمریکا ارتقا می‌دهد، تأثیر منفی می‌گذارد. افغانستان جزء مهمی از چشم‌انداز چین برای ابتکار یک کمربند و یک راه به‌ویژه راه‌گذر اقتصادی چین و پاکستان است (Singh Maini, 2021: 4). افغانستان در انتهای راه‌گذر واخان در شمال شرق کشور، با چین ۹۰ کیلومتر مرز مشترک دارد. چین هم‌اکنون در حال کار روی یک طرح ارتباطی در این منطقه است. اگرچه هزینه آن بسیار بالا است، پکن امیدوار است آن را به سرانجام برساند. همچنین چین و پاکستان موافقت کرده‌اند شاخه‌ای از راه‌گذر اقتصادی چین و پاکستان به افغانستان کشیده شود. بدین ترتیب در آینده، افغانستان که در تقاطع آسیای جنوبی، آسیای مرکزی و غرب آسیا قرار دارد می‌تواند یکی از شرکت‌کنندگان مهم در ابتکار یک کمربند و یک راه باشد. ناامنی در افغانستان می‌تواند تحقق آن را با چالش‌های جدی روبه‌رو کند.

سوم، اینکه بازتاب ناامنی افغانستان بر شرایط داخلی چین به‌ویژه سین‌کیانگ تأثیر منفی می‌گذارد. کابوس چین همواره این بوده است که سرریز بحران افغانستان به سین‌کیانگ، گرایش‌های تجزیه‌طلبانه در این منطقه را تقویت کند و به گسترش بی‌ثباتی در این منطقه از چین منجر شود (Kine, 2021: 3). تا زمانی که آمریکا در افغانستان حضور داشت، دامنه عملکرد بیشتر گروه‌های افراط‌گرا در این کشور کاهش پیدا کرده بود. به نظر می‌رسد با خروج آمریکا، شاخه افغانستانی دولت اسلامی خراسان (داعش) همراه با جنبش اسلامی ترکستان شرقی (اویغور) بستر مناسبی برای فعالیت پیدا کنند. چهارم، اینکه نگرانی‌های بالا ممکن است چین را به ورود نظامی به افغانستان مجبور کند. در این صورت، چین مانند بریتانیا و شوروی و آمریکا در باتلاق افغانستان گیر می‌افتد و این فرصتی مهم برای آمریکا برای تضعیف چین خواهد بود. پنجم، اینکه خروج آمریکا از افغانستان سبب آزادشدن انرژی آمریکا و تمرکز بیشتر بر چین خواهد شد. نمودار ۲ نشان می‌دهد آمریکا بیش از دو تریلیون دلار در افغانستان هزینه کرده است و این بخش مهمی از انرژی آمریکا را در تقابل با چین به خود معطوف می‌کرد.

نمودار ۲. هزینه‌های آمریکا در جنگ افغانستان در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱

Source: Costs of War Project, Brown University

جنگ افغانستان در بیست سال گذشته سبب کشته شدن حدود ۲۵۰۰ نفر نیروی نظامی و ۳۸۰۰ نفر نیروهای امنیتی بخش خصوصی آمریکا شد (Ziyyi & Xiaonan, 2021). همچنین این جنگ به کشته شدن حدود ۱۵۰۰ نفر از نیروهای متحدان خارجی آمریکا در افغانستان و ۶۰ هزار نظامی و ۵۰ هزار غیرنظامی افغان، آواره شدن ۲،۵ میلیون نفر از مردم افغانستان به خارج و جابه‌جایی حدود ۴ میلیون نفر در داخل منجر شده است. همه این‌ها به اعتبار راهبردی آمریکا لطمه زده است. در حالی که هیچ چشم‌اندازی برای آینده بحران افغانستان قابل تصور نبود (خسروی و فیاض، ۱۴۰۲: ۱۱۵). از دید آمریکا تداوم حضور نظامی این کشور جز هزینه بیشتر، نتیجه‌ای در پی نخواهد داشت و فقط انرژی آمریکا را در برخورد با تهدید اصلی، یعنی چین هدر می‌داد.

تلاش چین برای تسلط بر چالش‌ها

پرسش مهم در اینجا این است که اگر خروج آمریکا از افغانستان برای چین به‌شکلی که در بالا توضیح داده شد، چالش‌زا است آیا پکن راهی برای مهار این چالش‌ها دارد؟ به نظر می‌رسد دو عامل مهم می‌تواند نگرانی‌های چین را تا حدی کاهش دهد: نخست، پکن امیدوار است کنترل پاکستان بر طالبان مانع شود که این گروه برای متحد راهبردی پاکستان، یعنی چین مشکل امنیتی ایجاد کند. دوم، طالبان به‌جای اینکه منشأ ناامنی برای چین باشد، به عاملی برای امنیت چین تبدیل شود (Glaser and Small, 2021: 3). از این دیدگاه وزیر امور خارجه چین که در ۲۸ ژوئیه در تیانجین با یک گروه طالبان به رهبری ملا عبدالغنی برادر، رئیس کمیسیون سیاسی طالبان دیدار کرد

از طالبان به عنوان نیروی مهم نظامی و سیاسی تقدیر کرد و از آن خواست خود را از همه سازمان‌های تروریستی از جمله جنبش اسلامی ترکستان شرقی جدا کند. ملا عبدالغنی برادر نیز گفت: طالبان هرگز اجازه نمی‌دهد هیچ نیرویی از خاک افغانستان برای انجام اقدام‌های زیان‌آور علیه چین استفاده کند (Kine and May, 2021: 5). با وجود این سخنان خوش‌بینانه، معلوم نیست میزان کنترل پاکستان بر طالبان چقدر است. نخست، در هنگام نوشتن این نوشتار میان پاکستان و طالبان بر سر حمایت طالبان افغانستان از طالبان پاکستان به شدت اختلاف بروز کرده است و رابطه میان دو متحد پیشین به یکی از تاریک‌ترین دوران خود رسیده است. دوم، معلوم نیست تا چه حد می‌توان به وعده طالبان امید داشت. طالبان بارها قول داده بودند که ارتباط خود را با القاعده قطع کند، ولی چنین نشد. با توجه به پیوند طالبان و القاعده و نیز پیوند القاعده و جنبش اسلامی ترکستان شرقی، خوش‌بینی نسبت به وعده طالبان اندکی افراطی به نظر می‌رسد. سوم، رویدادها همیشه کنترل شده نیست. گاهی یک رویداد پیامدهای پیش‌بینی‌ناپذیری به همراه دارد. برای نمونه، ممکن است موفقیت طالبان در افغانستان ناخواسته، امید به پیروزی را در دیگر گروه‌های افراط‌گرا زنده کند. این موضوع خود به خیزش موج جدیدی از افراط‌گرایی کنترل‌نشده در آسیای جنوبی و مرکزی تبدیل شود که چین را درگیر کند. به بیان دیگر، طالبان هر تعهدی که به دولت چین بدهد و هر قدر هم که مایل باشد چشم خود را بر وضعیت سین‌کیانگ ببندد، محیطی ایجاد کرده است که بسیاری از گروه‌های افراط‌گرا در آن شکوفا خواهند شد (Oertel and Small, 2021: 4). چنین اتفاقی می‌تواند برای آمریکا خوشایند به نظر رسد و همان چیزی باشد که واشینگتن پس از خروج نظامی از افغانستان انتظار دارد.

نکته بسیار مهم این است که آسیب‌پذیری چین فقط از ناحیه سین‌کیانگ نیست. به طور رسمی ۵۵ گروه قومی در چین وجود دارند، از جمله هوی، منچو، مغول، تبتی، اویغور و ژوانگ. آن‌ها ۸ درصد از کل جمعیت را تشکیل می‌دهند، اما ۶۰ درصد قلمرو را اشغال می‌کنند (Fallon, 2013: 4). با این حال، تهدید وجودی برای دولت چین ناشی از مسئله اقلیت‌های قومی، در برابر اکثریت قومی چینی قرار دارد. ترس چین تکرار تجربه سقوط اتحاد شوروی است: هنگامی که مناطق مرزی آن یعنی آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی جدا شد، هسته روسیه به سه دولت تقسیم شد: روسیه سفید، اوکراین و روسیه.

اگر چین مناطق مرزی خود یعنی تبت و سین‌کیانگ را از دست بدهد، ممکن است هسته چین به طور مشابه متلاشی شود. هسته چینی شامل قوم هان است. این گروه قومی با ۱ میلیارد و ۲۰۰ میلیون نفر در حدود ۹۲ درصد از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد. اما این واژه یک

مفهوم مصنوعی است، زیرا شامل دو جامعه جغرافیایی، تاریخی و قومی‌زبانی جداگانه، یعنی چین شمالی و جنوبی است. همان‌طور که در نقشه ۲ نشان داده شده است از ۱ میلیارد و ۲۰۰ میلیون نفر چینی قوم هان، بیش از ۳۰۰ میلیون، یعنی در حدود یک‌سوم کل آن چینی جنوبی هستند. در حالی که چینی‌های جنوبی بخش بزرگ اقتصاد چین را هدایت می‌کنند، به هشت زبان صحبت می‌کنند که برای زبان ماندارینی که در شمال صحبت می‌شود، نامفهوم است.

در گذشته، این تفاوت‌های قومی‌زبانی که مرزهای جغرافیایی تقویت کرده، به پیدایش دولت‌های جداگانه شمالی و جنوبی منجر شد. این مهم در قرن‌های سوم، چهارم، پنجم، ششم، هفتم، دهم و دوازدهم رخ داد. از آنجا که در هشت قرن گذشته دوباره رخ نداده، مانع احتمال وقوع دوباره آن در آینده نمی‌شود. همان‌طور که سرنوشت روسیه با سقوط اتحاد شوروی نشان داد اگر رکود اقتصادی و ناآرامی‌های اجتماعی، قدرت حزب کمونیست چین و بخش‌های دولتی را تضعیف کند، جنوب چین از منابع اقتصادی، فیزیکی و جمعیتی لازم برای یک کشور مستقل و پایدار مانند اوکراین برخوردار است. نه چین جنوبی و نه چین شمالی، توانایی تبدیل شدن به یک هژمون منطقه‌ای را ندارند و هدف ژئوپلیتیک آمریکا برای جلوگیری از تسلط چین بر اوراسیا محقق می‌شود (Fallon, 2013).

نقشه ۲: پراکندگی قومی‌زبانی در چین (ایغور، مغول، منچو، تبت)

Source: Fallon, 2013

نتیجه

با توجه به رقابت راهبردی آمریکا و چین برای به دست آوردن موقعیت هژمونی، افغانستان اهمیت بسیار زیادی در سیاست خارجی این دو قدرت دارد. درست است که امروزه افغانستان از نظر داخلی نیز برای قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی اهمیت دارد، ولی در طول تاریخ بیشتر به دلیل موقعیت منطقه‌ای خود مورد توجه بوده است. افغانستان در گذشته، کشور حائل در نظر گرفته می‌شد، ولی امروز کشوری در نظر گرفته می‌شود که قدرت‌ها تلاش می‌کنند در آن نفوذ کنند. تحول‌های دو سال گذشته در افغانستان که به تسلط طالبان بر این کشور منجر شد، بی‌ارتباط با رقابت چین و آمریکا برای نفوذ در افغانستان نیست. چین و آمریکا به عنوان دو قدرت ژئواستراتژیک که رقابت ساختاری دارند، در پی نفوذ در افغانستان به عنوان یک محور ژئوپلیتیک هستند. در حالی که آمریکا تلاش می‌کند در قالب حضور نظامی در افغانستان اعلام وجود کند، چین این کار را با حضور اقتصادی انجام می‌داد. این رقابت در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ با تحمیل هزینه سنگین بر آمریکا، به زیان واشینگتن تمام شد. چین با بهره‌برداری کامل از حضور آمریکا، در عمل برنده این بازی شد.

به نظر می‌رسد واشینگتن تصمیم گرفته است با خروج از افغانستان، معادله‌ها را به زیان چین به هم بزند. آمریکا امیدوار است پس از خروج از افغانستان، تعارض‌های موجود در این کشور به همراه مدیریت آن توسط آمریکا، به شکل‌های گوناگون هزینه‌هایی را بر چین تحمیل کند: با ناامن شدن محیط سرمایه‌گذاری در افغانستان، در عمل فرصت‌های اقتصادی چین با چالش روبه‌رو شود، با ناامن شدن محیط منطقه‌ای افغانستان، روند اجرای ابتکار یک کمربند و یک راه با مشکل روبه‌رو شود. با رخداد آشوب در عرصه داخلی افغانستان، فرصت برای جنبش اسلامی ترکستان شرقی برای بی‌ثبات کردن منطقه سین‌کیانگ فراهم شود و چین ناچار به مداخله در افغانستان شود تا مانند دیگر امپراتوری‌ها در گورستان افغانستان دفن شود.

چنین دستاوردهایی به‌ویژه زمانی که با مدیریت آشوب توسط آمریکا همراه باشد، به سود آمریکاست. اما این بخشی از دستاوردها است. سیاست خروج آمریکا از افغانستان از سه جنبه دیگر نیز می‌تواند موقعیت آمریکا را در رقابت با چین تقویت کند: منابع نظامی را که در افغانستان محدود شده است آزاد کند. به آن‌ها اجازه دهد در حوزه آسیا-پاسفیک مستقر شوند، ظرفیت دیپلماتیک و دیوان‌سالاری مقام‌های ارشد ایالات متحد را آزاد کند. به آن‌ها اجازه دهد وقت و توجهی را که به‌هرحال در باتلاق افغانستان مصرف می‌شد، به چین اختصاص دهند. سرانجام، می‌تواند پول دولت ایالات متحد را پس‌انداز کند و میلیاردها دلار را برای کمک به طرح‌هایی که سبب ارتقای جایگاه آمریکا در رقابت با چین می‌شود، اختصاص دهد.

منابع

فارسی

سلیمانی پورلک، فاطمه (۱۴۰۰)، «خروج آمریکا از افغانستان؛ بازتاب استراتژی بازموازنه»، **رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی**، دوره ۱۳، صص. ۲۳۳-۲۵۸. (doi:10.29252/PIAJ.2022.224020.1139)

خسروی، علیرضا و علی‌نقی فیاض (۱۴۰۲) «تحولات داخلی افغانستان و تغییر در راهبرد سیاست خارجی آمریکا»، **مطالعات اوراسیای مرکزی**، دوره ۱۶، شماره ۱، صص. ۹۹-۱۲۳. (doi:10.22059/jcep.2023.340213.450064)

جعفری، مهدی، روح‌الله بنایی و سعید نظری سبزواری (۱۴۰۱)، «پیامدهای خروج آمریکا از افغانستان برای چین و هند»، **مدیریت راهبردی و آینده‌پژوهی**، دوره ۵، شماره ۲، صص. ۱۲۹-۱۴۹. قابل دسترسی در:

https://journal.tolouemehr.ac.ir/article_175838_161dd34bf838ad33f3270e5ee519a6b9.pdf

(تاریخ دسترسی: ۱۴۰۳/۹/۷)

English

- Adamczyk, Wojciech (2022), "China's Role in Afghanistan after the US Withdrawal", **Warsaw Institute**, Available at: <https://warsawinstitute.org/chinas-role-afghanistan-us-withdrawal/>, (Accessed on: 14/8/2023).
- Allison, Graham (2015), "The Thucydides Trap: Are the U.S. and China Headed for War?" **The Atlantic**, Available at: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/>, (Accessed on: 17/6/2023).
- China Waiting for an Opportunity to Enter Afghanistan amid US Withdrawal (2021), **AP**, available at: <https://www.livemint.com/news/world/china-waiting-for-an-opportunity-to-enter-afghanistan-amid-us-withdrawal-11625875585427.html>, (Accessed on: 5/9/2023).
- Brzezinski, Zbigniew (1997), **The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives**, New York: Basic Books.
- Borah, Jayshree and Devendra Kumar (2021), "With US Withdrawal, Will Afghanistan See a China Model?", **Money Control**, Available at: <https://www.moneycontrol.com/news/opinion/with-us-withdrawal-will->

- afghanistan-see-a-china-model-7223691.html, (Accessed on: 8/6/2023).
- China Outward Investment: Asia: Afghanistan (2023), **CEIC Data**, Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/outward-direct-investment-by-country/outward-investment-asia-afghanistan>, (Accessed on: 3/10/2023).
- Chellaney, Brahma (2021), "China Moves Swiftly to Exploit the Void in Afghanistan", **Nikkei Asia**, Available at: <https://asia.nikkei.com/Opinion/China-moves-swiftly-to-exploit-the-void-in-Afghanista>, (Accessed on: 6/5/2023).
- China Briefing (2023), "China and Afghanistan: Bilateral Trade Relationship and Future Outlook", Available at: <https://www.china-briefing.com/news/china-and-afghanistan-bilateral-trade-relationship-and-future-outlook/#>, (Accessed on: 25/12/2023).
- Fallon, Joseph E. (2013), "U.S. Geopolitics: Afghanistan and the Containment of China", **Small Wars Journal**, Available at: <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/us-geopolitics-afghanistan-and-the-containment-of-china>, (Accessed on: 19/9/2023).
- Fischer, Sabine and Angela Stanze (2021), "Afghanistan: The West Fails-a Win for China and Russia?" Available at: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2021C50/>, (Accessed on: 15/8/2023).
- Fontaine, Richard and Vance Serchuk (2021), "How the Afghanistan Withdrawal Costs the U.S. With China", **The Atlantic**, Available at: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/06/afghanistan-us-withdrawal-china/619286/>, (Accessed on: 16/4/2023).
- Glaser, Bonnie S. and Andrew Small (2021) "U.S. Withdrawal from Afghanistan", **GMF**, available at: <https://www.gmfus.org/news/chinas-goals-after-us-withdrawal-afghanistan>, (Accessed on: 19/7/2023).
- Gilpin, R. (1981), **War and Change in World Politics**, Cambridge: Cambridge University Press.
- Green, Michael J. (2021), "Biden's Afghanistan Pullout Could Make the China Problem Harder", **Foreign Policy**, Available at: <https://foreignpolicy.com/2021/06/24/afghanistan-withdrawal-biden-trump-china-india-asia-pivot-us-military-geopolitics-pullout-drawdown/>, (Accessed on: 15/12/2022).
- Johnson, Ian (2021), "How Will China Deal with the Taliban?", **Council on**

- Foreign Relations**, Available at: <https://www.cfr.org/in-brief/china-afghanistan-deal-with-taliban>, (Accessed on: 17/3/2023).
- Kine, Phelim (2021), "China's Fears Increase as U.S. Troops Leave Afghanistan", **Politico**, Available at: <https://www.politico.com/newsletters/politico-china-watcher/2021/08/05chinas-fears-increase-as-us-troops-leave-afghanistan-493851> (Accessed on:13/4/2023).
- Kuo , Mercy A. (2021), "China in Afghanistan: Trade and Terrorism", **The Diplomat**, Available at: <https://thediplomat.com/2021/08/china-in-afghanistan-trade-and-terrorism/>,(Accessed on: 20/6/2023).
- Layne, Cheristopheer (2018), "The US-Chinese Power Shift and the End of Pax Americana", **International Affairs**, Vol. 94, No. 1, pp. 89-111, (doi: <https://doi.org/10.1093/ia/iix249>).
- Lo, Kinling (2021), "Afghanistan, and How Will It Change Once the US Is Gone?", **Scmp**, Available at: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3140966/what-chinas-relationship-afghanistan-and-how-will-it-change>, (Accessed on:18/7/2023).
- Mahmood, Muhammad (2021), "US Troops Withdrawal from Afghanistan-- Increased Military Focus on China!" **The Financial Express**, Available at: <https://thefinancialexpress.com.bd/views/us-troops-withdrawal-from-afghanistan-increased-military-focus-on-china-1626533715>,(Accessed on:19/12/2022).
- Mearsheimer, John J. (2001), **The Tragedy of Great Power Politics**, New York: Norton.
- Murtazashvili, Jennifer (2022), "China Activities and Influence in South and Central Asia", **Carnegie Endowment for International Peace**, Available at: <https://carnegieendowment.org/2022/05/17/china-s-activities-and-influence-in-south-and-central-asia-pub-87146>, (Accessed on: 14/11/2023).
- Oertel, Janka and Andrew Small (2021), "After the Withdrawal: China's Interests in Afghanistan", Available at: <https://ecfr.eu/article/after-the-withdrawal-c>, (Accessed on: 12/3/2023).
- Organski, A. F. K. (1958), **World Politics**, New Yor: Alfred A. Knopf
- Organski, A. F. K. and Kugler, J. (1980), **The War Ledger**, Chicago:

University of Chicago Press.

- Pantucci, Raffaello (2022), "China Is Doomed to Play a Significant Role in Afghanistan", **Foreign Policy**, available at: <https://foreignpolicy.com/2022/07/31/sinostan-china-afghanistan-relations-taliban-history/> (Accessed on: 16/7/2023).
- Ruttig, Thomas (2023), "Chinese Investments in Afghanistan: Strategic Economic Move or Incentive for the Emirate?" **Afghanistan Analysts Network**, Available at: <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/regional-relations/chinese-investments-in-afghanistan-strategic-economic-move-or-incentive-for-the-emirate/> (Accessed on: 25/12/2023).
- Singh Maini, Tridivesh (2021), "China in a Post-US Afghanistan", **Future Directions**, Available at: <https://www.futuredirections.org.au/publication/china-in-a-post-us-afghanistan/>, (Accessed on: 4/11/2023).
- Tchakarova, Velina (2021), "Will China Get Embroiled in the Graveyard of Empires?" **Orf Online**, Available at: <https://www.orfonline.org/expert-speak/will-china-get-embroiled-in-the-graveyard-of-empires/>, (Accessed on: 8/5/2023).
- Ziyi, Zeng and Wang Xiaonan (2021), "In Afghanistan, the Unwinnable War Cost U.S. \$300 Million Per Day", **CGTN**, Available at: <https://news.cgtn.com/news/2021-08-18/In-Afghanistan-the-unwinnable-war-cost-U-S-300-million-per-day-12PfnmIg9O/index.html>, (Accessed on: 3/6/2023).
- Yang, Yuan (2018), "Escape Both the 'Thucydides Trap' and the 'Churchill Trap': Finding a Third Type of Great Power Relations under the Bipolar System", **The Chinese Journal of International Politics**, Vol. 11, No. 2, pp. 193–235 (doi: 10.1093/cjip/poy002).